

DİNİN DİREĞİ NAMAZ VE MÜSLÜMANIN HAYATINDAKİ YERİ*

Allah kâinattaki hiçbir varlığı boş yere yaratmamış, her varlığa bir görev vermiştir. Bu varlıkların hepsinin görevi de doğrudan veya dolaylı olarak insana hizmet etmektedir.

Yaratıkların en şerefli olan insan da elbette boş yere yaratılmamıştır. Rabbimiz insan için,

أَيْحَسِبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى

“İnsan başıboş bırakılacağını mı zannediyor?”¹ buyurmaktadır. Varlıkların değeri, var oluş amaçlarına ve gerçekleştirdikleri göreve göredir. Varlıkların en şerefli olan insanın yaratılış amacı da çok yüce olmalıdır. Bu amacı Allah Teâlâ şu âyetinde açık bir dille ifade etmektedir:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

“Ben cinleri ve insanları ancak ibadet (kulluk) etsinler diye yarattım.”² Demek ki insanın yaratılış amacı ve görevi, yaratana ibadet etmektir.

İbadet geniş anlamıyla, Allah’ı tanımak ve O’nun razı olacağı, sevip beğeneceği şeyleri yapmaktır. İslâm’ın temeli olan imanın güçlü kalabilmesi için, onun sürekli olarak kişinin gündeminde olması, kulun yaratana iletişiminin devam etmesi

* Bu metin Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Dr. Hüseyin KAYAPINAR tarafından hazırlanmıştır.

¹ Kıyâme, 75/36.

² Zâriyat, 51/5.

gerekir. Bu iletişim ve devamlılığın en önemli sağlayıcısı da ibadettir. İbadetsiz bir iman, fanussuz lambaya benzer. İmanı bir lambanın içinde yanan fitile benzetirsek, ibadet o fitilin etrafındaki fanus yerindedir. Bu fanus hem yanan fitilin ışığını artırır, hem de dışarıdan gelecek esintilerle fitilin sönmelerini önler. İbadet de bir yandan iman ışığını güçlendirir, bir yandan da imana zarar verecek şüphe, şirk, küfür gibi zararlı esintilere karşı onu korur. Onun için Rabbimiz bizim sürekli olarak kendisini hatırmızda tutmamız ve kendisine karşı kulluk görevimizi yapıp yapmayacağımızı denemek için belirli zamanlarda özel ibadetler koymuştur. En başında namazın yer aldığı ibadetler, Hz. Peygamber'in şu hadisinde İslâm'ın üzerine bina edildiği beş esas olarak ifade edilmiştir:

بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
وَرَسُولُهُ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ

“İslâm beş esas üzerine kurulmuştur. Bunlar; Allah'tan başka tanrı olmadığına, Muhammed (s.a.s.)'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik etmek, namaz kılmak, zekât vermek, Kâbe'yi hacetmek ve Ramazan orucu tutmaktır.”³

Görüldüğü üzere İslâm'ın temellerini oluşturan esaslar arasında imandan sonra namaz ibadeti yer almaktadır.

Namaz Kur'ân-ı Kerîm'de en çok söz konusu edilen ibadettir. Namaz anlamına gelen “salât” kelimesi ve ondan türeyen diğer kelimeler Kur'an'da 99 kez tekrarlanmıştır. Ayrıca namazın farzlarından olan “secde” ile ilgili sözcüklerin sayısı 64, rükû ile ilgili sözcüklerin sayısı da 13'tür.⁴ Bu da Kur'an'ın getirdiği ilâhî sistemin bütünü içinde namazın işgal ettiği önemli yere işaret eder.

³ Buhârî, “İmân”, 1-2; Müslim, “İmân”, 7; Tirmîzî, “İmân”, 3; Nesâî, “İmân”, 13.

⁴ Kerim Buladı, *Namaz*, 15.

Namaz Allah’a İmandan Sonra Kulun En Önemli Vazifesi ve En Faziletli Amelidir

Bu gerçek bir hadiste şu şekilde belirtilmektedir:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-
أَيُّ الْعَمَلِ أَفْضَلُ قَالَ الصَّلَاةُ لَوْ قُتِيَتْهَا. قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيُّ قَالَ بَرُّ
الْوَالِدَيْنِ. قَالَ قُلْتُ ثُمَّ أَيُّ قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ...

“Abdullah b. Mes’ud şöyle der: Resulullah’a hangi amelin daha faziletli olduğunu sordum, ‘Vaktinde kılınan namazdır’ buyurdu. ‘Sonra hangisidir’ dedim. ‘Ana babaya iyilikte bulunmaktır’ buyurdu. Daha sonra hangisinin olduğunu sordum; ‘Allah yolunda cihaddır’ buyurdu...”⁵

Şu hadis de İslâm’da namazın yerini vurgulaması açısından dikkat çekicidir:

الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ، وَالْجِهَادُ سِتَامُ الْعَمَلِ وَالرَّكَاةُ تُثَبِّتُ ذَلِكَ

“Namaz dinin direği, cihad amellerin zirvesidir. Zekât da bunu tespit eder.”⁶

Hz. Peygamber *الصَّلَاةُ فِي عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ* “Gözümün aydınlığı namazdadır.”⁷ buyurarak bu ibadetin İslâm’daki yerini ve önemini ifade buyurmuştur.

Mahşerde En Önce Sorulacak Amel Namazdır

Mahşerde hesapların görüleceği gün müslümana önce namazdan sorulacak, ona düzgün cevap verenin diğer soruları kolay olacaktır. Tabii ki bunun aksine olarak namazla ilgili sor-

⁵ Buhârî, “Mevakit”, 5; Müslim, “İmân”, 137, 140; Tirmizî, “Salât”, 13; Nesaî, “Mevakit”, 52.

⁶ *Kenzü'l-ummal*, VII, 284.

⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 128.

gudan yüzünün akı ile çıkamayanların işi zor olacaktır. Bu konuda Hz. Peygamber şöyle buyurmaktadır:

إِنَّ أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ عَمَلِهِ صَلَاتُهُ فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ فَإِنْ انْتَقَصَ مِنْ فَرِيضَتِهِ شَيْءٌ قَالَ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ أَنْظِرُوا هَلْ لِعَبْدِي مِنْ تَطَوُّعٍ فَيُكْمَلُ بِهَا مَا انْتَقَصَ مِنَ الْفَرِيضَةِ ثُمَّ يَكُونُ سَائِرُ عَمَلِهِ عَلَى ذُلِّ

“Kıyamet günü kulun ilk hesaba çekileceği ameli namazı olacaktır. Bu sorunun cevabı düzgün olursa kurtulmuştur. Bozuk olursa zarar etmiş ve kaybetmiştir. Eğer farz namazından eksik olan olursa Allah, ‘Kulumun nafileleri var mı, bakın’ buyuracak, nafileleriyle eksik farzları tamamlanacaktır. Artık bundan sonra diğer amelleri kolay olacaktır.”⁸

Namaz Allah’a Sığınma ve Ondan Yardım İstemede Vesiledir

Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

“Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah’tan yardım isteyin. Çünkü Allah, muhakkak sabredenlerle beraberdir.”⁹

Namaz Kişinin Günaha Dalmasına Engel Olur

Rabbimiz şöyle buyurur:

اَتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ

⁸ Tirmizî, “Salât”, 188; Nesai, “Salât”, 9.

⁹ Bakara, 2/153.

“(Resûlüm) Sana vahyedilen kitabı oku ve namaz kıl. Muhakkak namaz hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah’ı anmak elbette (ibadetlerin) en büyüğüdür. Allah yaptıklarınızı bilir.”¹⁰

Namaz kılan müslüman Allah’ın huzurunda olduğunun bilincinde olmalıdır. O, her gün kıldığı beş vakit namazın her rekâtında okuduğu Fatiha sûresi ile Rabbine günde kırk defa,

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

“(Rabbimiz) sadece sana kulluk eder ve sadece senden yardım isteriz”¹¹ diye kulluğunu arz etmektedir. Bu bilinçle namaz kılan kişi, kısa bir süre sonra namaza kalkıp Rabbinin huzurunda duracağını bile bile günah işleyemez. Bir mümin günde beş vakit namaz kıldığı halde yine de günah işlerse, Allah’ın yasak ettiği şeyleri yaparsa onun kıldığı namaz sadece şeklen namazdır. Resulullah şöyle buyurur:

مَنْ لَمْ تَنْهَهُ صَلَاتُهُ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ لَمْ يَزِدْ مِنْ اللَّهِ إِلَّا بُعْدًا

“Bir kimseyi kıldığı namaz hayâsızlıktan ve kötülükten engellemiyorsa, onun Allah’tan uzaklığını artırmaktan başka şey yapmaz.”¹²

Namaz Günahların Bağışlanmasına Vesiledir

Namaz insanın kötülöklere ve hayâsızlıklara düşmesini engellemesinin yanı sıra daha önce işlenen veya insanlık gereği işlenecek günahların affedilmesine de vesile olur. Şu âyet-i kerime bunu açıkça göstermektedir:

¹⁰ Ankebût, 29/45.

¹¹ Fatiha, 1/5.

¹² Taberânî, *el-Mu'cemu'l-kebir*, XI, 54.

وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا وَقَالَ
اللَّهُ إِنِّي مَعَكُمْ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي
وَعَزَّزْتُمُوهُمُ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ
وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ
مِنْكُمْ فَقَدْ صَلَّى سِوَاءَ السَّبِيلِ

“And olsun ki, Allah İsrail oğullarından söz almıştı. (Kefil olarak) içlerinden on iki de başkan göndermiştik. Allah onlara şöyle demişti: Ben sizinle beraberim. Eğer namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, peygamberlerime inanır, onları desteklerseniz ve Allah’a güzel borç verirsiniz (ihtiyacı olanlara Allah için faizsiz borç verirsiniz) şüphesiz günahlarınızı örterim ve sizi tabanında ırmaklar akan cennetlere sokarım. Bundan sonra da sizden kim inkâr yolunu tutarsa doğru yoldan sapmıştır.”¹³

Bu âyetin hükmü müslümanlar olarak bizim için de geçerlidir.

Hz. Peygamber’in şu hadisleri de bu âyetin açıklaması ve teyidi niteliğindedir:

الصَّلَاةُ الْخَمْسُ وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَفَّارَاتٌ لِمَا بَيْنَهُنَّ

“Beş vakit namaz ve Cuma namazı, aralarındaki günahlar için kefarettir.”¹⁴

اعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَصَلُّوا خَمْسَكُمْ وَصُومُوا شَهْرَكُمْ وَأَدُّوا زَكَاةَ أَمْوَالِكُمْ
وَأَطِيعُوا دَا أَمْرِكُمْ تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ

¹³ Mâide, 5/12.

¹⁴ Müslim, “Tahare”, 14-15; Tirmizî, “Mevakitü’s-salât”, 46; İbn Mâce, “Tahare”, 79.

“Rabbimize ibadet ediniz; beş vakit namazınızı kılın, (Ramazan) ayınızın orucunu tutun, mallarınızın zekâtını verin, yöneticinize itaat edin cennete girersiniz...”¹⁵

Bir gün Hz. Peygamber sahabilere;

أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْرًا بِيَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ هَلْ يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ شَيْءٌ. قَالُوا لَا يَبْقَى مِنْ دَرَنِهِ شَيْءٌ. قَالَ فَذَلِكَ مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِنَّ الْخَطَايَا

“Ne dersiniz? Birinizin kapısının önünden bir nehir aksa ve günde beş kez o nehirden yıkansa üzerinde kir ve pastan bir şey kalır mı?” diye sorunca, sahabiler;

“Hayır, ya Resûlellah; onun üzerinde hiç kir kalmaz” cevabını verdiler. Bunun üzerine Hz. Peygamber;

“İşte bu beş vakit namazın temsilidir. Allah onlarla günahları mahveder.”¹⁶ buyurdu.

Aile Efradı da Namaza Alıştırılmalı ve Teşvik Edilmelidir

Müslüman baba, çocuklarına namaz kılmayı öğretmeli, onları namaza ısındırmaya, alıştırmaya çalışmalı ve teşvik etmelidir. Rabbimiz şöyle buyurur:

وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا نَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ
وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى

“Ailene namazı emret, kendin de ona sabırla devam et. Senden rızık istemiyoruz. (Aksine) sizin rızıkınızı biz veriyoruz. Güzel sonuç kulluk bilincine varmak (takva)ladır.”¹⁷

¹⁵ Tirmizî, “Cum’a”, 80.

¹⁶ Buhârî, “Mevakit”, 6; Müslim, “Mesacid”, 283, 284.

¹⁷ Tâhâ, 20/132.

Peygamber Efendimiz de çocuk yedi yaşına geldiği zaman ona namaz kılmayı öğretmemizi ve namaza teşvik etmemizi emretmektedir.¹⁸

Eşler namaz konusunda birbirini uyarmalı, teşvik etmelidir. Hz. Peygamber gece namazı için eşini tatlılıkla uyandıran eşe Allah'ın rahmetinin ulaşması için şöyle dua etmiştir:

رَحِمَ اللَّهُ رَجُلًا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّى وَأَيَّقُطَ امْرَأَتَهُ فَإِنْ أَبَتْ نَضَحَ فِي
وَجْهِهَا الْمَاءَ رَحِمَ اللَّهُ امْرَأَةً قَامَتْ مِنَ اللَّيْلِ فَصَلَّتْ وَأَيَّقُطَتْ
رَوْجَهَا فَإِنْ أَبِي نَضَحَتْ فِي وَجْهِهِ الْمَاءَ.

“Gece kalkıp namaz kılan ve eşini uyandıran, uyanmazsa yüzüne su serpen erkeğe Allah rahmet etsin. Gece kalkıp namaz kılan ve eşini uyandıran, uyanmazsa yüzüne su serpen kadına Allah rahmet etsin.”¹⁹

Namazı Vaktinde Kılmak

Unutmak, uyuyakalmak gibi mazeretler dışında namaz mutlaka vaktinde kılınmalı, kazaya bırakılmamalıdır. Hz. Peygamber yukarıda metniyle birlikte verdiğimiz hadiste en faziletli amelin vaktinde kılınan namaz olduğunu belirtmiştir.²⁰ Vaktinde kılınamayan namazlar kaza edilmelidir. Peygamber Efendimiz,

مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا

“Bir namazı unutan kişi onu hatırladığı zaman kılsın”²¹ bu-yurmuş ve Tâhâ sûresinin 14. âyetini okumuştur.

¹⁸ Bkz. Ebû Dâvûd, “Salât”, 26.

¹⁹ Ebû Dâvûd, “Tetavvu”, 18, “Vitir”, 13.

²⁰ Buhârî, “Mevakıt”, 5; Müslim, “İmân”, 137-140; Ebû Dâvûd, “Salât”, 9.

²¹ Ebû Dâvûd, “Salât”, 11.

Namazı Cemaatle ve Harem-i Şerif'te Kılmak

Namazı cemaatle kılmanın önemi büyüktür. İslâm âlimleri arasında cemaatle namazın vacip olduğunu söyleyenler de, sünnet-i müekkede olduğunu söyleyenler de vardır. İster vacip olsun ister sünnet; namazı cemaatle kılmanın sevabı tek başına kılmanın sevabından 27 (bir rivayette 25) derece daha fazladır.²² Özellikle Medine'de isek Mescid-i Nebevî'de, Mekke'de isek Mescid-i Haram'da kılınan namazların sevabı çok daha fazladır. Peygamber Efendimizin şu hadisi bu durumu açıkça ortaya koymaktadır:

صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ إِلَّا
 الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ وَصَلَاةٌ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ
 صَلَاةٍ فِيْمَا سِوَاهُ

“Benim şu mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Haram hariç, diğer camilerde kılınan bin namazdan daha faziletlidir. Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz da diğer camilerde kılınan yüz bin namazdan daha faziletlidir.”²³

Mekke-i Mükerrerme'de bile olsa, otellerde ve diğer mescitlerde kılınan namazdan Mescid-i Haram'da kılınan namazın sevabı alınmaz.

²² Müslim, “Mesacid”, 245.

²³ Buhârî, “Tetavvu”, 14; İbn Mâce, “Salât”, 195.